

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Prop. 15 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv.
(styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold – innledning	5	5.3.1	Gi fedre rett til å ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen	13
2	Bakgrunn	7	5.3.2	Nærmere om «i forbindelse med fødselen»	14
2.1	Hovedtrekkene i foreldrepengeordningen	7	5.3.3	Tilfeller der både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger	14
2.2	EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv	7	5.3.4	Tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger	14
3	Forholdet mellom kravene i direktivet og gjeldende norsk rett	9	6	Rett til uttak av foreldrepenger ved tette fødsler mv.	16
3.1	Mødres rett til foreldrepenger	9	6.1	Gjeldende rett	16
3.2	Fedres rett til uttak av foreldrepenger der både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger	9	6.2	EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv og EUs svangerskapsdirektiv	16
3.3	Andre krav til foreldrepengeordningen	9	6.3	Departementets vurderinger og forslag	16
3.4	Oversikt over hvilke endringer som må foretas	10	7	Mulige konsekvenser av departementets forslag	18
4	Fedres rett til å ta ut åtte uker foreldrepenger	11	7.1	Fedres rett til åtte uker foreldrepenger	18
4.1	Gjeldende rett	11	7.2	Fedres rett til to uker foreldrepenger i forbindelse med fødselen	18
4.2	EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv	11	7.3	Rett til uttak av foreldrepenger ved tette fødsler mv.	19
4.3	Departementets vurderinger og forslag	11	8	Endring i kontantstøtteleven ...	20
4.3.1	Gi alle fedre med opptjening rett til å ta ut åtte uker med foreldrepenger	11	9	Økonomiske og administrative konsekvenser	21
4.3.2	Lovteknisk gjennomføring av endringen – oppheving av aktivitetskravet i åtte uker	12	10	Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget ...	22
4.3.3	Tidsgrense for uttak	12	10.1	Endringer i folketrygdloven	22
5	Fedres rett til to uker foreldrepenger i forbindelse med fødselen	13	10.2	Endring i kontantstøtteleven	22
5.1	Gjeldende rett	13	10.3	Ikrafttredelsesbestemmelsen	23
5.2	EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv	13		Forslag til lov om endringer i folketrygdloven mv. (styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.)	25
5.3	Departementets vurderinger og forslag	13			

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Prop. 15 L

(2021–2022)

Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak)

Endringer i folketrygdloven mv. (styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.)

*Tilråding fra Barne- og familiedepartementet 19. november 2021,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Proposisjonens hovedinnhold – innledning

Barne- og familiedepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i foreldrepengereordningen. Blant annet foreslås det å gi alle fedre med egen opptjening rett til å ta ut foreldrepenger i åtte uker. Endringen vil innebære at i tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger, kan far ta ut foreldrepenger i åtte uker, selv om mor ikke går ut i arbeid, studier mv. En slik rett har far ikke i dag.

Fedre får også mulighet til å ta ut to av foreldrepengeukene sine i forbindelse med fødselen.

Forslagene gir fedre en utvidet rett til foreldrepenger. Endringene innebærer også tilpasninger i foreldrepengereordningen som ivaretar kravene i direktiv (EU) 2019/1158 om balanse mellom arbeidsliv og privatliv for foreldre og omsorgspersoner og om opphevelse av Rådets direktiv 2010/18/EU (heretter «direktivet om et balansert arbeids- og familieliv» eller «WLB-direktivet»).

Det vises til Prop. 1 S (2021–2022) Barne- og familiedepartementet der de nødvendige bevilg-

ningsendringene som følge av forslaget framgår. I EU er gjennomføringsfristen for direktivet 2. august 2022. Norge er ikke folkerettslig forpliktet til å gjennomføre direktivet før det er innlemmet i EØS-avtalen. Prosessen for innlemming av direktivet i EØS-avtalen pågår. På det nåværende tidspunkt er det noe usikkert når direktivet vil bli innlemmet i EØS-avtalen og om gjennomføringsfristen for Norge vil bli den samme som i EU, eller om fristen blir lengre. Det er ikke noe som er til hinder for at Norge innfører endringene det her er tale om før vi er forpliktet til det.

Departementet har i planleggingen av oppfølging av direktivet lagt samme frist som i EU til grunn, altså at den norske foreldrepengereordningen må tilfredsstillе minimumskravene i direktivet senest 2. august 2022. Gitt dette utgangspunktet har det ikke vært lagt opp til offentlig høring av forslaget.

I punkt 2 gis en omtale av foreldrepengereordningen og av direktivet. I punkt 3 gis en kort omtale av de delene av direktivet som Norge allerede oppfyller. I punktene 4–6 vurderer departe-

mentet behovet for endringer i foreldrepengeordningen og hvordan disse kan gjennomføres. I punkt 7 gir departementet en vurdering av mulige konsekvenser av forslagene.

I punkt 8 foreslår departementet endring i kontantstøtteleven. Forslaget er en oppfølging av forslag i Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022) om å forkorte stønadsperioden for kontantstøtte med en måned.

2 Bakgrunn

2.1 Hovedtrekkene i foreldrepengeordningen

Foreldrepengeordningen er regulert i kapittel 14 i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven). Foreldrepenger skal sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon.

Rett til foreldrepenger opparbeides gjennom yrkesaktivitet. For å ha rett til foreldrepenger må forelderen ha vært yrkesaktiv med pensjons-givende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før vedkommende starter sitt foreldrepengeuttak. Beregningsgrunnlaget må utgjøre minst halvparten av folketrygdens grunnbeløp (grunnbeløpet er fra mai 2021 106 399 kroner). Likestilt med yrkesaktivitet er blant annet tidsrom forelderen har mottatt dagpenger under arbeids-løshet, sykepenger, arbeidsavklaringspenger og foreldrepenger. Se folketrygdloven §§ 14-6 og 14-7.

Foreldrepengeperioden er 49 uker med full sats (100 prosent av beregningsgrunnlaget) eller 59 uker med redusert sats (80 prosent av beregningsgrunnlaget), se folketrygdloven § 14-9. Foreldrepenger beregnes etter samme regler som sykepenger. Folketrygden utbetaler ikke foreldrepenger for den delen av inntekten som overstiger seks ganger grunnbeløpet (for tiden 638 394 kroner), jf. § 14-7. Offentlige arbeidsgivere og mange private arbeidsgivere dekker det overskytende, slik at arbeidstakeren får full lønn (eventuelt 80 prosent av full lønn) under permisjonen.

Hvis begge foreldrene har opptjent rett til foreldrepenger, deler de perioden mellom seg. Mor må begynne uttak av foreldrepenger senest tre uker før fødselen av hensyn til sin egen og fosterets helse. De første seks ukene etter fødselen er forbeholdt mor for å sikre tid til restitusjon etter graviditet og fødsel. 15 uker er forbeholdt mor (mødrekvoten) og 15 uker er forbeholdt far (fedrekvoten). Hvis foreldrene har valgt 80 prosent-alternativet, er kvotene 19 uker. De første seks ukene etter fødsel som er forbeholdt mor, inngår i hennes kvote. Resten av perioden etter fødsel, fellesperioden (16 uker hvis foreldrene har valgt full sats og 18 uker hvis foreldrene har valgt redusert sats),

bestemmer foreldrene selv fordelingen av. Se nærmere i folketrygdloven §§ 14-9 og 14-10.

Hvis bare mor har opptjent rett til foreldrepenger, får hun hele foreldrepengeperioden alene. Hun kan dermed ta ut 49/59 uker. Hvis bare far har opptjent rett, kan han ta ut inntil 40/50 uker, forutsatt at mor er i aktivitet, jf. folketrygdloven § 14-13. Se nærmere om dette i punkt 4.1.

Foreldrepenger kan tas ut helt fram til barnet fyller tre år. Hvis foreldrene venter et nytt barn, faller stønadsdagene for det første barnet bort når stønadsperioden for det neste barnet starter, se folketrygdloven § 14-10 og nærmere omtale i punkt 6.1.

Hvis en forelder er medlem i folketrygden, kan han/hun ta ut foreldrepenger under opphold i utlandet, jf. folketrygdloven § 14-2. Foreldrepengeperioden kan i utgangspunktet ikke utsettes hvis forelderen tar arbeid i utlandet. Begrunnelsen for dette er at hvis man tar arbeid i utlandet, vil medlemskapet i folketrygden opphøre, jf. folketrygdloven § 2-14. Ved arbeid i annet EØS-land er det derimot mulig å utsette og gradere uttaket av foreldrepenger.

Reglene i foreldrepengeordningen som gjelder for fedre, gjelder tilsvarende for medmødre, jf. § 4 a i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre som fastsetter at regler i lov eller forskrift som gjelder om eller for en far, gjelder på samme vis for en medmor. For enkelhets skyld omtales kun fedre videre i proposisjonen.

For foreldre som adopterer, gjelder tilsvarende regelverk som omtalt ovenfor. Ved adopsjon gis imidlertid ikke foreldrepenger før omsorgsovertakelsen og stønadsperioden er i slike tilfeller 46/56 uker, se folketrygdloven § 14-9. Foreldrepengene må tas ut innen tre år etter omsorgsovertakelsen, se § 14-10. Drøftelsen og forslagene nedenfor gjelder tilsvarende for foreldre som har adoptert.

2.2 EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv

EU vedtok 20. juni 2019 direktiv (EU) 2019/1158 om balanse mellom arbeidsliv og privatliv for for-

eldre og omsorgspersoner og om opphevelse av Rådets direktiv 2010/18/EU (heretter «direktivet om et balansert arbeids- og familieliv» eller «WLB-direktivet»). Direktivet erstatter direktiv 2010/18/EU, gitt i rammeavtalen mellom de europeiske partene i arbeidslivet om permisjon for foreldre i arbeid. Direktivet er ikke innlemmet i EØS-avtalen ennå.

Formålet med direktivet, med bestemmelser som skal legge til rette for et balansert arbeids- og familieliv, er blant annet å fremme likestilling av kvinner, herunder kvinners deltakelse på arbeidsmarkedet, og en mer lik fordeling av omsorgsansvaret for barn mellom kvinner og menn.

Direktivet kommer til anvendelse for arbeidstakere, se WLB-direktivet artikkel 2.

Artikkel 4 nr. 1 i WLB-direktivet innebærer at fedre skal ha rett til ti dager betalt permisjon fra arbeid i forbindelse med barnets fødsel. Medlemsstatene kan bestemme om deler av permisjonen skal kunne tas før barnet er født, eller kun etter fødselen, samt om det skal være adgang til et fleksibelt uttak av permisjonen, for eksempel om permisjonen skal kunne deles opp eller tas i kombinasjon med arbeid.

Artikkel 5 nr. 1 innebærer at foreldre skal ha rett til minst fire måneder betalt permisjon. Medlemsstatene kan bestemme om permisjonen må tas før barnet når en viss alder, som kan være inn til barnet er åtte år. Videre skal medlemsstatene sørge for at to måneder av permisjonen ikke kan overføres til den andre forelderen, jf. artikkel 5 nr. 2. Medlemsstatene kan gjøre retten til permisjon betinget av forutgående arbeidsforhold av en viss varighet, som ikke kan overstige ett år, jf. artikkel 5 nr. 4.

Direktivet stiller visse krav til hvilket nivå det bør være på ytelsene i permisjonstiden, jf. artikkel 8.

Når det gjelder fedres rett til ti dager permisjon i forbindelse med fødselen, skal betaling eller

ytelser i denne perioden tilsvare det vedkommende vil få ved opphold i arbeidet på grunn av forhold ved arbeidstakerens helse, jf. artikkel 8 nr. 2. Ytelsen som mottas må med andre ord tilsvare nivået for sykepenger i medlemsstaten. Medlemsstatene kan gjøre rett til betaling eller ytelser under permisjon betinget av et forutgående arbeidsforhold av en viss varighet, som ikke kan overstige seks måneder forut for fødselen, jf. artikkel 8 nr. 2.

Når det gjelder foreldrenes rett til fire måneders permisjon hver, gis medlemsstatene en noe større skjønnsfrihet til å fastsette nivået på ytelsen, men nivået skal være slik at det stimulerer til uttak av slik permisjon, jf. artikkel 8 nr. 3.

EUs svangerskapsdirektiv (92/85/EEC) er innlemmet i EØS-avtalen. Direktivet om et balansert arbeids- og familieliv endrer ikke kvinners rettigheter under svangerskapsdirektivet. Det følger av blant annet premiss 47 i fortalet at WLB-direktivet ikke skal redusere kvinners rettigheter under svangerskapsdirektivet. Permisjon under WLB-direktivet kommer derfor i tillegg til kvinners rett til svangerskapspermisjon. Under svangerskapsdirektivet skal medlemsstatene sørge for at kvinnelige arbeidstakere har rett til sammenhengende permisjon i minimum 14 uker før eller etter fødsel jf. artikkel 8 nr. 1. Minst to uker skal være obligatorisk permisjon, jf. artikkel 8 nr. 2. Kvinner skal motta betaling eller ytelser under permisjonen, og nivået skal minst være på nivået for sykepenger i medlemsstaten.

WLB-direktivet trådte i kraft 2. august 2019. I EU er fristen for gjennomføring 2. august 2022. EU-landene gis anledning til å utsette innføringen av rett til betalt permisjon for to av de åtte permisjonsukene til hver av foreldrene til 2. august 2024. Da direktivet foreløpig ikke er innlemmet i EØS-avtalen, kan Norges frist for å gjennomføre direktivet bli noe senere enn 2. august 2022.

3 Forholdet mellom kravene i direktivet og gjeldende norsk rett

3.1 Mødres rett til foreldrepenger

Det følger av folketrygdloven § 14-9 at en kvinne som føder og som har opptjent rett til foreldrepenger, har rett til hele perioden på 49 uker (100 prosent dekningsgrad) eller 59 uker (80 prosent dekningsgrad) hvis far ikke har rett til foreldrepenger. En kvinne som adopterer, har i et slikt tilfelle rett til 46/56 uker.

Hvis også far har opptjent rett til foreldrepenger, skal perioden deles mellom foreldrene. Mor har rett til mødrekvoten på 15/19 uker, avhengig av valgt sats. En kvinne som føder, skal senest starte foreldrepenguttaket tre uker før fødselen. Hun har rett til å starte uttaket tolv uker før fødselen. Se folketrygdloven §§ 14-9 og 14-10.

Mødre har ifølge direktivet om et balansert arbeids- og familieliv rett til åtte uker foreldrepenger etter fødsel eller adopsjon. Mødre som føder, har i tillegg etter svangerskapsdirektivet rett til 14 uker permisjon med lønn før eller etter fødsel. Mødre som føder, har med andre ord i henhold til EU-retten krav på minimum 22 uker betalt permisjon før eller etter fødsel mens adoptivmødre har rett til åtte uker foreldrepenger.

Gravide har, som nevnt, etter norske regler rett til tolv uker permisjon med lønn før fødsel og 15 eller 19 uker etter fødsel. Totalt har derfor gravide rett til 27 eller 31 uker permisjon med lønn. Adoptivmødre har rett til 15/19 uker med foreldrepenger.

Norge oppfyller derfor etter departementets vurdering kravene som stilles i WLB-direktivet og svangerskapsdirektivet.

3.2 Fedres rett til uttak av foreldrepenger der både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger

Hvis både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger, deler de foreldrepengeperioden mellom seg. Hver av dem har en kvote på 15 eller 19 uker, avhengig av om de har valgt 100 eller 80 prosent dekningsgrad, se folketrygdloven § 14-9. Når far

tar ut fedrekvoten, stilles det ikke krav til aktivitet hos mor. Mor kan altså være hjemme samtidig hvis foreldrene ønsker det. Far kan ta ut mer enn fedrekvoten. Da stilles det aktivitetskrav til mor (se nærmere om aktivitetskravet i punkt 4.1).

Etter direktivet om et balansert familie- og arbeidsliv skal arbeidstakere ha rett til minst fire måneder permisjon. Medlemsstatene skal sørge for at to måneder av permisjonen ikke kan overføres til den andre forelderen.

Når begge foreldre har opptjent rett til foreldrepenger, kan far ta ut (minst) 15 eller 19 uker. Kravene i direktivet er oppfylt.

Der bare far har opptjent rett, er det behov for endringer. Se nærmere i punkt 4.

3.3 Andre krav til foreldrepengereordningen

Medlemsstatene kan gjøre retten til to måneder permisjon til hver av foreldrene betinget av forutgående arbeidsforhold av en viss varighet, som ikke kan overstige ett år. For permisjonen fedre får rett til i forbindelse med fødsel, må kvalifiseringsperioden ikke overstige seks måneder umiddelbart før termin dato. Etter norske regler opp tjenes foreldrepenger gjennom yrkesaktivitet i minst seks av de siste ti månedene før vedkommende starter sitt foreldrepenguttak, se folketrygdloven § 14-6. Kvalifikasjonsperioden overstiger altså ikke den maksimale lengden som oppstilles etter direktivet.

Fedre som tar permisjon i forbindelse med fødselen, skal få en ytelse som tilsvarer nivået for sykepenger i medlemsstaten. Medlemsstatene gis større frihet til å fastsette størrelsen på utbetalingen for de to månedene hver av foreldrene har rett til etter WLB-direktivet, men størrelsen på utbetalingen må settes slik at det stimulerer til uttak av permisjon. I Norge beregnes foreldrepengene etter de samme reglene som for sykepenger, se folketrygdloven § 14-7.

Medlemsstatene bestemmer i utgangspunktet når permisjonen må være tatt ut, så lenge den

øvre aldersgrensen til barnet ikke overstiger 8 år. Etter norsk rett må uttaket av foreldrepenger skje innen barnet fyller 3 år, jf. folketrygdloven § 14-10.

Departementet vurderer det slik at Norge på alle punktene omtalt i punkt 3.3 oppfyller kravene i direktivet om et balansert arbeids- og familieliv.

3.4 Oversikt over hvilke endringer som må foretas

Det er på enkelte punkter behov for endringer på bakgrunn av direktivets krav, og dette gjennom-

gås i punktene 4–6. Endringene gir fedre rett til å ta ut åtte uker med foreldrepenger uavhengig av om mor har opptjent rett og av om hun går ut i aktivitet etter fødselen (punkt 4). Videre får fedre mulighet til å ta ut to uker med foreldrepenger i forbindelse med fødselen (punkt 5). Departementet foreslår også å gjøre et unntak slik at foreldre som får to barn svært tett, får mulighet til å ta ut foreldrepenger de ellers ville mistet (punkt 6). Etter endringene som foreslås i denne proposisjonen vil det ikke være gjenstående behov for endringer i foreldrepengeordningen som følge av kravene i WLB-direktivet.

4 Fedres rett til å ta ut åtte uker foreldrepenger

4.1 Gjeldende rett

Hvis bare far har opptjent rett til foreldrepenger, er hans uttak avhengig av hva mor gjør etter fødselen, se folketrygdloven §§ 14-13 og 14-14. Mor må gå ut i aktivitet etter fødselen for at far skal kunne ta ut foreldrepenger. Mor oppfyller dette aktivitetskravet ved å gå ut i arbeid, ta offentlig godkjent utdanning, delta på heltid i introduksjonsprogram eller kvalifiseringsprogram, eller hvis hun på grunn av sykdom eller skade er helt avhengig av hjelp til å ta seg av barnet eller er innlagt i helseinstitusjon. Aktivitetskravet gjelder både mens far utsetter foreldrepengeuttaket og mens han tar ut foreldrepenger.

I tilfeller der mor mottar uføretrygd kan far, uten hinder av vilkårene i § 14-13, ta ut foreldrepenger i samme antall stønadsdager som fedrekvoten. Det betyr at far kan ta ut foreldrepenger selv om mor ikke er i aktivitet. Regelen kom inn etter forslag i Prop. 92 L (2010–2011) *Endringer i folketrygdloven (utvidelse av fedrekvoten mv.)*. Endringen ga far mulighet til å ta ut foreldrepenger i en situasjon der mor er uføretrygdet og således ikke kan tilpasse seg aktivitetskravet.

4.2 EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv

Direktivet om et balansert arbeids- og familieliv innebærer at to måneder av permisjonen ikke kan overføres til den andre forelderen. Hver av foreldrene har altså en individuell rett til to måneder permisjon.

Videre innebærer direktivet at fedre skal ha rett til ti dager betalt permisjon fra arbeid i forbindelse med barnets fødsel.

Nasjonalt regelverk må i utgangspunktet tilpasses direktivet innen 2. august 2022, men fristen kan bli lengre. Det er gjort unntak for to av ukene som hver av foreldrene gis rett til. Disse må innføres innen 2. august 2024. Se nærmere om frist for innlemming i punkt 1 og punkt 2.2.

4.3 Departementets vurderinger og forslag

4.3.1 Gi alle fedre med opptjening rett til å ta ut åtte uker med foreldrepenger

Departementet foreslår å gi alle fedre med opptjening til foreldrepenger rett til å ta ut foreldrepenger i en periode på åtte uker. Endringen innebærer at der kun far har opptjent foreldrepenger, vil han kunne ta ut åtte uker uten at aktivitetskravet er oppfylt.

Direktivet om et balansert arbeids- og familieliv gir far en individuell rett til to måneders betalt foreldrepermisjon. I henhold til direktivet gis far også rett til ti dagers betalt permisjon i forbindelse med fødsel.

Som omtalt i punkt 4.1, er fars rett til uttak av foreldrepenger avhengig av om mor har opptjent foreldrepenger og hva hun gjør etter fødsel. Aktivitetskravet innebærer altså at far ikke har en selvstendig rett til å ta ut foreldrepenger han har opptjent, men at hans uttaksrett avhenger av om mor har opptjent rett til foreldrepenger og av om hun går ut i aktivitet etter fødselen.

Departementets vurdering er derfor at foreldrepengeordningen må endres for å tilpasses WLB-direktivet. Fedre som har opptjent rett til foreldrepenger, må sikres mulighet til å ta ut det antall uker direktivet gir dem en individuell rett til, det vil si to måneder og ti dager ved fødsel. Den norske foreldrepengeordningen opererer med stønadsdager og uker. For eksempel sier folketrygdloven § 14-9 at ved fødsel er stønadsperioden 245 stønadsdager (49 uker) med full sats eller 295 stønadsdager (59 uker) med redusert sats. Kvotene er 15 eller 19 uker. Departementet legger til grunn at direktivets krav er oppfylt hvis fedre får rett til å ta ut til sammen ti uker med foreldrepenger. Det er en åpning for å vente med å innføre to av disse ukene til 2024. Endringen innebærer vesentlige merutgifter for folketrygden, se punkt 8. Departementet foreslår derfor å benytte åpningen for å utsette innføring av to av ukene. Departementet foreslår at fedre fra 2. august 2022 får rett til å ta ut åtte uker med foreldrepenger

med full sats. Dermed fyller Norge kravene i direktivet til at far skal få rett til å ta ut åtte uker med foreldrepenger fra gjennomføringsfristen og ytterligere to uker to år senere. Departementet vil komme tilbake med lovproposisjon om de nødvendige lovendringer for å innføre rett til to ekstra uker fra 2024.

Som omtalt i punktene 2.2 og 3.3 krever direktivet at fedre som tar permisjon i forbindelse med fødselen, får en ytelse som tilsvarer nivået for sykepenge i medlemsstaten. Utover dette har medlemsstatene større frihet til å fastsette kompensasjonsnivået. Størrelsen på utbetalingen må imidlertid settes slik at det stimulerer til uttak av permisjon. I Norge beregnes foreldrepengene etter de samme reglene som for sykepenge. Norge kan altså, bortsett fra de to ukene ved fødsel, gi lavere kompensasjon enn nivået på sykepenge. Departementet mener det er rimelig, og også den enkleste løsningen, at alle foreldrepengeweke beregnes etter de samme reglene. Departementet foreslår derfor at alle de åtte ukene far nå får rett til å ta ut, skal ha samme kompensasjonsnivå som ellers i foreldrepengewekeordningen. Med andre ord beregnes foreldrepengene i disse ukene etter samme regler som for sykepenge, se folketrygdloven § 14-7.

Rettighetene etter direktivet gjelder for arbeidstakere. Den norske foreldrepengewekeordningen har et videre virkeområde, og både arbeidstakere og andre som fyller vilkårene gjennom å ha vært yrkesaktiv med pensjongivende inntekt får foreldrepenger. Departementet ser ingen grunn til å la endringene kun gjelde arbeidstakere. Forslaget vil derfor gjelde alle fedre som har opptjent rett til foreldrepenger.

De generelle bestemmelsene i folketrygdloven kapittel 14 vil gjelde, for eksempel reglene om opptjening og beregning av foreldrepenger. Departementet presiserer også at fars nye rett til foreldrepenger ikke endrer mors rett til engangsstønad etter folketrygdloven § 14-17.

4.3.2 Lovteknisk gjennomføring av endringen – oppheving av aktivitetskravet i åtte uker

Aktivitetskravet setter i dag begrensninger for fars uttak av foreldrepenger, se folketrygdloven §§ 14-13 og 14-14. Gitt fedres nye rettigheter etter direktivet, kan det ikke ved fars uttak stilles krav til aktivitet for mor i disse åtte ukene. For å sikre far en selvstendig rett til uttak av åtte uker med foreldrepenger, foreslår derfor departementet å oppheve aktivitetskravet for åtte uker.

Departementet understreker at aktivitetskravet ellers blir beholdt. Det betyr at far kan ta ut mer enn åtte uker hvis han ønsker det. I slike tilfeller gjelder aktivitetskravet; mor må gå ut i arbeid, studier mv. for at far skal kunne ta ut foreldrepenger.

4.3.3 Tidsgrense for uttak

Departementet foreslår at regelen om at foreldrepengene må tas ut innen tre år etter fødselen eller omsorgsovertakelsen skal gjelde også for fedre som får rett til å ta ut åtte uker.

Foreldrepenger må tas ut innen barnet fyller tre år, se folketrygdloven § 14-10.

Departementet kan ikke se noen grunn til at fedrene som nå får nye rettigheter, skal behandles annerledes enn andre foreldre. Foreldre har fått økt fleksibilitet gjennom fri adgang til utsettelse av foreldrepenger fra 1. oktober 2021. En eventuell tidligere øvre aldersgrense vil framstå særlig dårlig begrunnet i lys av fleksibiliteten alle andre foreldre nå har fått. Det er også liten grunn til å komplisere regelverket ved å skape flere ulike regler for ulike grupper fedre. Det kan føre til at fedre som ikke er kjent med begrensningene ikke får tatt ut foreldrepenger.

Far kan ta ut et uketall tilsvarende fedrekvoten i tilfeller der mor mottar uføretrygd, se folketrygdloven § 14-4 tredje ledd. I slike tilfeller må far ta ut foreldrepenger på et tidligere tidspunkt. Det framkommer ikke i lovteksten. Det følger av forarbeidene til bestemmelsen at de 15/19 ukene må tas ut innenfor den ordinære stønadsperioden, se særmerknadene til endringene i § 14-14 i Prop. 92 L (2010–2011) *Endringer i folketrygdloven (utvidelse av fedrekvoten mv.)*. Den ordinære stønadsperioden etter fødselen er 46 uker med full sats eller 56 uker med redusert sats, se folketrygdloven § 14-9. Etter gjeldende praksis må derfor de ukene far kan ta ut når mor mottar uføretrygd, tas ut innenfor 46 eller 56 uker etter fødselen.

Departementet kan ikke se at det er gode grunner for å beholde et eget unntak fra treårsregelen for en svært liten gruppe. Ettersom dagens praksis ikke står i loven, er det ikke nødvendig med lovendring. Departementet foreslår at praksis endres slik at også disse fedrene kan ta ut foreldrepenger fram til barnet fyller tre år. Dermed vil regelen om uttak innen tre år etter fødselen eller omsorgsovertakelsen gjelde for alle foreldre.

5 Fedres rett til to uker foreldrepenger i forbindelse med fødselen

5.1 Gjeldende rett

Det følger av folketrygdloven §§ 14-9 og 14-10 at perioden før fødsel og de første seks ukene etter fødsel er forbeholdt mor. Far kan altså ikke ta ut foreldrepenger i de første seks ukene etter fødselen. Unntak gjelder for de ekstra ukene foreldrene får rett til ved flerbarnsfødsler.

Etter § 12-3 i lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven) har far i forbindelse med fødselen rett til to ukers permisjon for å bistå moren. Arbeidsmiljøloven gir ikke rett til betalt permisjon. Mange arbeidstakere har rett til betalt permisjon etter tariffavtale eller individuell arbeidsavtale. Eventuell lønn under omsorgspermisjonen betales altså av arbeidsgiver, og dekkes ikke av folketrygden.

5.2 EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv

Artikkel 4 nr. 1 i WLB-direktivet innebærer at fedre skal ha rett til ti dager permisjon fra arbeid i forbindelse med barnets fødsel. Medlemsstatene kan bestemme om deler av permisjonen skal kunne tas før barnet er født, eller kun etter fødselen, samt om det skal være adgang til et fleksibelt uttak av permisjonen, for eksempel om permisjonen skal kunne deles opp eller tas i kombinasjon med arbeid. Permisjonen skal være betalt.

5.3 Departementets vurderinger og forslag

5.3.1 Gi fedre rett til å ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen

Departementet foreslår at far får mulighet til å ta ut inntil to uker med foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Velger han dette, får han færre uker igjen til senere. Foreldrepengene kan også tas ut før fødselen. Endringen vil gjelde alle fedre

med rett til foreldrepenger. I tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger, har han mulighet til å ta ut flere enn de to ukene i forbindelse med fødselen for å slippe opphold i uttaket.

Foreldrepengeordningen åpner (med et mindre unntak) ikke for at far kan ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen, se punkt 5.1.

Gjennom forslaget om å gi alle fedre med opptjening rett til å ta ut åtte uker med foreldrepenger fra 2. august 2022 (se punkt 4) oppfyller Norge kravene til antall uker fedre har rett til etter direktivet om et balansert arbeids- og familieliv.

For å tilpasse norske regler til direktivet er det i tillegg nødvendig å gi far mulighet til å ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Nedenfor foreslår departementet hvordan dette kan gjøres i tilfeller der både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger og i tilfeller der bare far har opptjent slik rett. Departementet understreker for ordens skyld at hvis far ikke har opptjening til foreldrepenger, kan han heller ikke ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Dette vil være i tråd med direktivet da medlemsstatene kan gjøre retten til permisjon betinget av forutgående arbeidsforhold av en viss varighet, se punkt 2.2. og 3.3.

Departementet foreslår at fedre får rett til å ta ut inntil to uker med foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Foreldrepenger ytes for fem dager i uken. To uker med foreldrepenger tilsvarer altså ti dager. Dermed oppfyller Norge kravet i WLB-direktivet om at fedre skal ha rett til ti dagers betalt permisjon fra arbeidet i forbindelse med fødselen.

Disse to ukene er inkludert i det totale uketallet far har rett til, og gis med samme dekningsgrad som foreldrene ellers har valgt. Hvis han velger å ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen, innebærer dette at han har færre uker igjen å ta ut senere. Hvis foreldrene for eksempel har blitt enige om at far skal ta fedrekvoten (15 eller 19 uker) og mor skal ta resten av perioden, vil fars uttak senere bli begrenset til 13/17 uker hvis han tar ut to uker ved fødselen. Far får rett til å ta ut *inntil* ti dager i forbindelse med fødselen.

Han kan altså ta ut færre enn ti dager hvis han ønsker det.

Arbeidstakere har rett til permisjon fra arbeidet i forbindelse med fødselen. En del fedre har rett til lønn fra sin arbeidsgiver under permisjonen. Fedre med rett til lønn under permisjonen, vil neppe velge å motta foreldrepenger i stedet. For dem vil det være mer fordelaktig å spare foreldrepengene til et senere tidspunkt. For arbeidstakere som ikke har rett til lønnet permisjon fra arbeidsgiver eller for selvstendig næringsdrivende, kan det være aktuelt å motta foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Eventuell betaling fra arbeidsgiver under permisjonen i forbindelse med fødsel er et forhold mellom arbeidstaker og arbeidsgiver. Arbeids- og velferdsetaten trenger ikke å kontrollere dette, men kan forholde seg til fars søknad om foreldrepenger og vurdere hans søknad etter folketrygdlovens vilkår for foreldrepenger.

5.3.2 Nærmere om «i forbindelse med fødselen»

I dag kan ikke far ta ut foreldrepenger før fødselen. Han har kun unntaksvis mulighet til å ta ut foreldrepenger i de første seks ukene etter fødsel.

Etter arbeidsmiljøloven § 12-3 har far rett til to ukers permisjon i forbindelse med fødselen for å bistå moren. Bestemmelsen fastsetter ikke at permisjonen må tas ut etter fødsel. Forarbeidene (Ot.prp. nr. 49 (2004–2005) *Om lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)*) bruker formuleringene «i dagene rundt fødselen» (se punkt 14.1) og «i tilknytning til fødselen» (se særmerknadene til § 12-3). Arbeidsmiljøloven § 12-3 første ledd er en videreføring av tilsvarende bestemmelse i arbeidsmiljøloven fra 1977. Om bestemmelsen sier NOU 2004: 5 *Arbeidslivslovutvalget. Et arbeidsliv for trygghet, inkludering og vekst* i punkt 21.4.3.2: «Behovet for permisjon er størst mens moren er innlagt på fødselsklinikken og i den første tiden etter at hun og barnet er kommet hjem. Utgangspunktet er derfor at permisjonen skal tas innenfor rammen av to uker før og to uker etter fødselen.»

Direktivet om et balansert arbeids- og familieliv lar det være opp til medlemsstatene om deler av permisjonen skal kunne tas før barnet er født.

Foreldrepengeordningen skal ifølge folketrygdloven § 14-1 sikre inntekt for foreldre i forbindelse med svangerskap, fødsel og adopsjon. Departementet kan ikke se at formålsbestemmelsen er til hinder for å åpne for at far kan ta ut foreldrepenger før fødselen.

Foreldrepenger til far har blant annet som formål at far og barn kan tilbringe tid sammen. Fars rett til permisjon ved fødselen etter arbeidsmiljøloven og etter direktivet om et balansert arbeids- og familieliv har som formål at han skal kunne bistå moren. Departementet ser ikke at det er grunner til at ikke foreldrene selv skal kunne avgjøre når uttaket bør tas rundt fødselen. Forhold som kan spille inn kan være knyttet til eksempelvis søskens behov, reisevei til arbeid eller behov for planlegging av fødsel. Departementet mener slike tilpasninger bør være mulig.

Etter arbeidsmiljøloven har far rett til å ta ut omsorgspermisjonen før fødsel. Hvis han tar ut permisjon før fødselen og senere søker NAV om foreldrepenger, vil han få avslag for dagene han har vært i permisjon før fødselen hvis ikke folketrygdloven åpner for foreldrepengeutbetaling for tiden før fødsel. Dette vil være et uheldig utslag for far.

Departementets vurdering er på denne bakgrunn at fars nye rett til å ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen ikke bør være avgrenset til tiden etter fødsel.

5.3.3 Tilfeller der både mor og far har opptjent rett til foreldrepenger

Når mor har opptjent rett til foreldrepenger, skal mor ha foreldrepenger før og etter fødsel av hensyn til egen og barnets helse. Departementets forslag endrer ikke på disse reglene, og begrenser ikke mors rett til permisjon eller rett til foreldrepenger. Fars nye mulighet til å ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødsel vil komme i tillegg til rettighetene mor har.

Den klare hovedregel er at det kun gis rett til fulle foreldrepenger til én av foreldrene av gangen og at kun mor kan ta ut foreldrepenger de første seks ukene etter fødsel. Departementet foreslår ikke endringer her. Det betyr at bortsett fra retten far får til å ta ut inntil to uker med foreldrepenger i forbindelse med fødsel, kan han ikke ta ut foreldrepenger samtidig med mor. Departementet understreker for ordens skyld at de øvrige reglene om uttak av foreldrepenger blir videreført, for eksempel at de ekstra ukene ved flerbarnsfødsler kan tas ut samtidig.

5.3.4 Tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger

Fars rett til foreldrepenger er avhengig av hva mor gjør før og etter fødsel. Hvis hun ikke har opptjent rett til foreldrepenger, må hun ut i aktivi-

tet for at far skal kunne ta ut foreldrepenger. I dag er det slik at far ikke kan ta ut foreldrepenger de første seks ukene etter fødsel. Deretter kan han ta ut hvis mor fyller aktivitetskravet under uttaket. Fars uttak er altså betinget av aktivitet hos mor. Direktivet om et balansert arbeids- og familieliv endrer dette vesentlig ved at far får en selvstendig rett til å ta ut foreldrepenger. Aktivitetskravet oppheves altså for åtte uker.

I tillegg skjer det en endring ved at far får mulighet til å ta ut foreldrepenger i to uker i forbindelse med fødselen. Spørsmålet er om far skal få anledning til å ta ut mer enn to uker med foreldrepenger i løpet av de første seks ukene etter fødsel.

Mange fedre har rett til lønn fra arbeidsgiver under omsorgspermisjon i forbindelse med fødselen. Departementet legger til grunn at fedre (på lik linje som i dag) benytter seg av denne muligheten. Fedre uten slik rett, kan ønske å ta ut foreldrepenger ved fødselen. Noen fedre vil også ønske å ta ut flere foreldrepenger i forlengelsen av permisjonen i forbindelse med fødselen.

Når mor har opptjent rett til foreldrepenger, skal hun ha foreldrepenger i de første seks ukene etter fødsel av helsemessige grunner. I situasjonen som omtales her, har ikke mor rett til foreldrepenger. Det er altså ikke slik at mor må sikres rett til foreldrepenger i tiden etter fødselen i disse tilfellene. Når mor ikke har opptjent rett til foreldrepenger, er det ikke en periode som skal deles mellom foreldrene. For noen familier vil det være hensiktsmessig at far kan ta ut foreldrepenger også i de første seks ukene etter fødselen.

Far får rett til å ta ut åtte uker. Han kan velge å utsette disse så lenge uttaket er avsluttet innen barnet fyller tre år. Far kan for eksempel velge å ta ut foreldrepenger fra uke sju etter fødselen. Hvis han først tar ut to uker ved fødselen, og deretter fortsetter uttaket når barnet er sju uker, blir det et relativt kort opphold mellom de to permisjonene. Departementet kan ikke se at krav om opphold mellom uttakene er tilstrekkelig begrunnet i slike tilfeller. Departementet foreslår derfor at far skal få rett til å ta ut foreldrepenger de første seks ukene etter fødsel, også utover de to ukene alle fedre får rett til å ta i forbindelse med fødselen.

6 Rett til uttak av foreldrepenger ved tette fødsler mv.

6.1 Gjeldende rett

I folketrygdloven § 14-10 tredje ledd andre punktum er det fastsatt at stønadsdager som ikke er tatt ut, faller bort når stønadsperiode for nytt barn starter. Bestemmelsen kom inn i loven i 2019 som lovfesting av langvarig praksis, se Prop. 168 L (2016–2017) *Endringer i folketrygdloven (forenklinger i foreldrepengeordningen)* punkt 10.

6.2 EUs direktiv om et balansert arbeids- og familieliv og EUs svangerskapsdirektiv

WLB-direktivet og svangerskapsdirektivet setter krav til at den enkelte forelder skal være sikret minimumsrettigheter og gir foreldrene individuelle rettigheter. Svangerskapsdirektivet gir mødre som føder rett til 14 uker betalt permisjon (før eller etter fødsel). WLB-direktivet innebærer også at hver av foreldrene har rett til åtte uker betalt permisjon. Det kan stilles spørsmål ved om det er innenfor rettighetene foreldrene har etter EU-direktivene at foreldre mister foreldrepenge rettigheter som det tidsmessig har vært vanskelig, eller ikke mulig, å ta ut.

6.3 Departementets vurderinger og forslag

Departementet foreslår at foreldre som får barn med mindre enn 48 uker mellom fødslene beholder muligheten til å ta ut det som gjenstår av deres minimumsrettigheter etter EUs svangerskapsdirektiv og WLB-direktivet, det vil si 22 uker til kvinner som føder og åtte uker til fedre, medmødre og adoptivmødre.

Bakgrunnen for bortfallsregelen er at foreldrenes inntektstap ikke skal kompenseres to ganger. De aller fleste foreldre har mulighet til å tilpasse seg bestemmelsen, og ta ut foreldrepenger for det første barnet før en eventuell ny foreldrepengeperiode starter. Departementet foreslår at bestemmelsen i hovedsak beholdes som i dag.

Bortfallsbestemmelsen kan imidlertid i enkelte tilfeller, når fødsler er tette i tid, medføre at foreldre mister foreldrepenger selv om de har svært små barn.

Slike situasjoner kan eksempelvis være hvis et par får barn nummer to raskt etter barn nummer én, for eksempel hvis barn nummer to er prematurt. Det kan også skje hvis et par er i en adopsjonsprosess og kvinnen blir gravid underveis i prosessen. Siden mødre tar ut foreldrepenger først etter en fødsel, er det ofte far som mister foreldrepengene for barn nummer én når mor starter stønadsperioden for barn nummer to. Bortfallsbestemmelsen kan treffe par som får barn tett og gi relativt krevende omsorgsoppgaver for en mor som også skal ivareta et nyfødt barn. Når barn fødes svært tett, vil barnehageplass ikke være et relevant alternativ.

Bortfallsregelen kan også ramme to kvinner som føder hvert sitt barn og er medmødre til hverandres barn. Dette er en problemstilling som er tatt opp med departementet ved et par anledninger. Kvinnen som føder barn først, mister foreldrepengene når den andre kvinnen starter sin foreldrepengeperiode tre uker før fødsel for deres barn nummer to. Kvinnen som føder barn først, må gå ut i arbeid med mindre hun har anledning til å være hjemme ulønnet. Kvinnen som føder sist, må da ta seg av også det eldste barnet (som likevel kan være lite) mens hun venter på å føde eller har født for kort tid siden.

Når en kvinne som for kort tid siden har født, mister foreldrepenge rettigheter, har det en side til mødrevern, altså hvordan ivareta kvinners helse før og etter fødsel, og hvordan tilrettelegge for amming.

Departementet peker også på at direktivet for et balansert arbeids- og familieliv gir hver av foreldrene minimumsrettigheter. Det kan stilles spørsmål ved om det er i tråd med EU-direktivene at foreldre mister foreldrepenge rettigheter som det tidsmessig har vært vanskelig, eller ikke mulig, å ta ut. For å sikre at foreldres rettigheter etter svangerskapsdirektivet og WLB-direktivet ivaretas, foreslår departementet å innføre et unntak fra bortfallsregelen. Unntaket vil gjelde for for-

eldre som ikke har mulighet til å tilpasse seg eller planlegge foreldrepengeuttaket slik at foreldrene får tatt ut minsterettighetene etter de nevnte direktivene.

Departementet foreslår at foreldre som får barn med 48 uker eller mindre mellom fødslene beholder muligheten til å ta ut det som gjenstår av deres minimumsrettigheter. Det vil med andre ord gjelde familier som får et nytt barn når det første barnet er mindre enn 11 måneder. For alle praktiske formål vil denne grensen være mest aktuell for de fedrene som ikke har tatt ut sine stønadsuker, men det kan også gjelde andre tilfeller, for eksempel der kvinner føder hvert sitt barn og er medmødre til hverandres barn.

Bakgrunnen for at departementet foreslår å definere tette fødsler til 48 uker eller mindre, er at det for disse foreldrene kan være vanskelig, og i noen tilfeller umulig, å tilpasse foreldrepengeuttaket slik at foreldrene får tatt ut minimumsrettighetene. Fedre vil for eksempel ved 80 pro-

sent dekningsgrad ofte ikke rekke å ta ut åtte uker foreldrepenger dersom de får et nytt barn etter 48 uker eller mindre (mor tar ut mødrekvoten (19 uker) pluss fellesdelen (18 uker), far tar ut åtte uker og mor starter nytt uttak tre uker før termin). I den grad deler av stønadsperioden ut over minstekravet ikke er tatt ut innenfor 48 uker, vil disse dagene falle bort.

Endringen sikrer at foreldrene har mulighet til å ta ut sine minimumsrettigheter. For kvinner som føder, vil det si 22 uker før eller etter fødsel. Adoptivmødre er ikke omfattet av svangerskapsdirektivet, men har en rett til åtte uker permisjon etter WLB-direktivet. Fedre har rett til åtte uker permisjon. Det samme gjelder medmødre. Medmødres rett vil ikke framkomme direkte av folketrygdloven, men reglene i foreldrepengeordningen som gjelder for fedre, gjelder tilsvarende for medmødre, jf. barneloven § 4 a som fastsetter at regler i lov eller forskrift som gjelder om eller for en far, gjelder på samme vis om eller for en medmor.

7 Mulige konsekvenser av departementets forslag

7.1 Fedres rett til åtte uker foreldrepenger

Departementets forslag innebærer at fedre med opptjening til foreldrepenger får rett til å ta ut foreldrepenger i åtte uker (fra 2024 vil det være ti uker). Disse fedrene har i prinsippet mulighet til å ta ut foreldrepenger også i dag, men det forutsetter at mor går ut i arbeid, studier mv. etter fødselen. Etter endringen vil det ikke bli stilt noen vilkår til fars uttak av de åtte ukene. Endringen gir disse fedrene en økt mulighet til å ta ut foreldrepenger.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at om lag 4 900 fedre årlig får nye rettigheter som følge av endringen. Anslaget over økte utgifter for folketrygden er usikkert da man ikke kan vite nøyaktig hvor stor denne gruppen er og hvor mye av rettighetene de vil ta ut, se punkt 9. Direktoratet har begrenset informasjon om fedrene som har opptjent foreldrepenger, men som ikke får tatt dem ut på grunn av mødrenes manglende aktivitet. Dette er fedre som ikke tar ut foreldrepenger i dag og som derfor heller ikke finnes i etatens systemer.

Departementet forventer at svært mange av fedrene som får nye foreldrepenget rettigheter, vil ta dem ut helt eller delvis.

Det er imidlertid ikke helt gitt hvordan fedrene vil tilpasse seg regelendringene og hvor mange stønadsdager de vil ta ut. I de aller fleste foreldrepar har begge vært i arbeid og har dermed opptjent foreldrepenger. Disse foreldrepengene får en periode som de deler mellom seg, og begge skal også tilbake til arbeid etter endt permisjon. Hvis far ikke benytter seg av sine fedrekvoteuker, faller disse stønadsukene bort. Dette er ikke situasjonen for gruppen som blir omfattet av den foreliggende endringen: Far er i arbeid, mens mor enten ikke har vært i arbeid i tiden før fødselen, eller hun har arbeidet for lite til å tjene opp rett til foreldrepenger. Årsakene til dette kan være flere. Mor kan ha valgt å ikke arbeide utenfor hjemmet eller hun kan ha hatt en løsere tilknytning til arbeidslivet. Mor kan også ha vært i annen aktivitet utenfor hjemmet før fødselen

len som ikke gir foreldrepenget rettigheter. Eksempelvis kan hun ha studert, deltatt i arbeidsmarkedstiltak, eller hatt opplæring i norsk og samfunnskunnskap. I tiden etter fødsel kan det være slik at hun ikke har mulighet til å gå ut i aktivitet som fyller aktivitetskravet i folketrygdloven (se punkt 4.1), eller ikke ønsker dette. De berørte er således ikke en ensartet gruppe, og det er da heller ikke entydig lett å forutsi i hvor stor grad fedre vil benytte seg av sine nye rettigheter.

Aktivitetskravet innebærer i dag et insentiv til at kvinner skal opparbeide seg rett til foreldrepenger gjennom arbeidsdeltakelse og til å holde på en tilknytning til arbeidsmarkedet. Sammenlignet med dagens regelverk vil innføring av selvstendig uttaksrett til far for åtte uker svekke et slikt insentiv i regelverket, ettersom stønadsuttaket i mindre grad vil avhenge av mors arbeidstilknytning. Departementet vil imidlertid understreke at aktivitetskravet fortsatt vil bestå for stønadsuker utover forslaget åtte uker og far vil fortsatt få et lavere antall uker enn tilfellet hvor også mor har opptjent rett til foreldrepenger, se omtale av foreldrepenger når både mor og far har opparbeidede rettigheter i punkt 3.2.

Fedre som er arbeidstakere har rett til foreldrepermisjon etter arbeidsmiljøloven. Ettersom gruppen fedre vi taler om her, ikke tidligere har hatt rett til foreldrepenger under permisjonen, legger departementet til grunn at få har benyttet seg av permisjonsretten. Det betyr at utvidet rett til foreldrepenger vil bety at flere fedre vil ta ut foreldrepermisjon og dermed ha fravær fra sin arbeidsplass. For de arbeidsgiverne dette omfatter, kan regelendringen oppleves som en ulempe sammenlignet med dagens regler.

7.2 Fedres rett til to uker foreldrepenger i forbindelse med fødselen

Departementets forslag gir fedre rett til å ta ut to uker med foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Dette vil gjelde alle fedre, også de som har rett til foreldrepenger i dag. I tilfeller der også

mor har opptjent rett til foreldrepenger, kan foreldrene i to uker være hjemme med foreldrepenger fra folketrygdloven samtidig. Det bryter med hovedregelen om at kun en av foreldrene kan motta fulle foreldrepenger av gangen. Departementet kan ikke se at et avgrenset dobbeltuttak av foreldrepenger er særskilt problematisk. Det er videre opp til foreldrene om de ønsker en slik løsning. Konsekvensen blir at far bruker to av ukene han ellers kunne spart til barnet blir eldre.

Mange fedre har tariffestet, eller individuelt avtalt, rett til permisjon med full lønn i to uker i forbindelse med fødselen. Dette er ikke en del av foreldrepengeordningen. Det vil være opp til den enkelte familie å bestemme om deler av fedrekvoten skal tas ut ved fødselen. For de som har tariffestede eller individuelle rettigheter er det grunn til å tro at dagens uttaksmønster opprettholdes i de aller fleste tilfeller. De som har lønn fra arbeidsgiver under permisjonen, vil antakeligvis heller bruke foreldrepengeukene på et senere tidspunkt; slik kan de være hjemme med lønn/foreldrepenger lengst mulig. De som ikke har lønn fra arbeidsgiver, kan ønske å være hjemme med mor og barn i forbindelse med fødselen. I så fall forbruker de to av ukene de ellers kunne tatt senere. Det vil for eksempel bety at selvstendig næringsdrivende og andre uten rett til lønnet permisjon ved fødsel, kan oppleve at de får en kortere fedrekvote, hvis de tar ut foreldrepenger ved fødselen. Departementet kan ikke se at dette skal være et argument mot løsningen. Omleggingen gir på den annen side fedre økt fleksibilitet i når

fedrekvoten kan tas ut, noe som må anses å være en fordel.

Forslaget om å gi far adgang til å ta ut foreldrepenger i forbindelse med fødselen, gir ikke far nye rettigheter til permisjon etter arbeidsmiljøloven. Når far kan ta ut foreldrepenger i disse ukene, kan det imidlertid tenkes at flere vil benytte seg av ukene. Foreldrepengeperioden utvides ikke. Dermed er det mulig at far tar en kortere permisjon når barnet er eldre enn han ville gjort med dagens regler, slik at samlet fravær fra arbeidsgiver ikke nødvendigvis blir lengre enn i dag.

7.3 Rett til uttak av foreldrepenger ved tette fødsler mv.

Forslaget er et snevert unntak fra regelen om at resten av foreldrepengene faller bort når stønadperioden for et nytt barn starter. Unntaket vil gjelde der et par får et nytt barn 48 uker eller mindre etter det forrige barnet. Det er få som får barn med så kort mellomrom. Som en illustrasjon var det i 2019 139 mødre som fødte eller adopterte barn med 53 uker eller kortere mellom to fødsler. Departementets forslag vil altså omfatte enda færre enn dette.

Departementets forslag innebærer at foreldre ikke mister foreldrepenger på et tidspunkt da barn nummer en er svært lite og der barnehageplass ikke er et reelt alternativ. Se nærmere utdyping i punkt 6.3.

8 Endring i kontantstøtteleven

I Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022) foreslår regjeringen innsparinger på kapittel 844 Kontantstøtte. Barne- og familiedepartementet foreslår endring i lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteleven) § 8 første ledd for å følge opp budsjettforslaget.

Etter gjeldende rett ytes kontantstøtte til og med den kalendermåneden rett til kontantstøtte faller bort. Retten faller bort når barnet begynner

i barnehage, og kontantstøtte ytes dermed for samme måned som barnet begynner i barnehage.

Det foreslås i tilleggsnummeret at stønadsperioden for kontantstøtte forkortes med en måned med virkning fra 1. august 2022. Endringen innebærer at kontantstøtte vil ytes til og med kalendermåneden før barnet begynner i barnehage. Departementet vil vurdere behovet for overgangsregler.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene i punkt 4 og 5 innebærer at aktivitetskravet oppheves i en periode på åtte uker fra 2. august 2022; fra 2. august 2024 oppheves aktivitetskravet i en periode på ti uker. Far kan ta ut to uker i forbindelse med fødsel. Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at merkostnadene ved forslaget for folketrygden vil utgjøre 73 mill. kroner i 2022 og vil øke gradvis til 370 mill. kroner årlig i 2026 og påfølgende år.

I Prop. 1 S (2021–2022) er det foreslått å avsette 3 mill. kroner til utviklingskostnader i 2022. De varige økte driftskostnadene er grovt beregnet til 1,2 mill. kroner. Kostnadene kan bli noe høyere enn angitt fordi endringen skjer i to omganger. De administrative kostnadene er dels knyttet til at fedre må identifiseres i systemet etter hvilke rettigheter de har. Noen vil ha rett til fedrekvote; andre til åtte uker (ti uker fra 2024), og en siste gruppe vil ha rett til det samme antall uker som fedrekvoten i tilfeller der mor er ufør (se punkt 4.1). Dette kan forventes å slå negativt ut på automatisering og effektivisering. Etaten trenger seks måneder på å innføre endringene.

Arbeids- og velferdsdirektoratet anslår at forslaget om å gi et unntak fra bortfallsregelen ved svært tette fødsler (punkt 6) ikke har noen bud-

sjetteffekt i 2022. Merutgiftene er anslått til 1 mill. kroner i 2023 og 2 mill. kroner årlig fra 2024 og videre.

Kostnader forbundet med utvikling av en søknadsdialog og saksbehandlingsløsningen vil grovt anslått utgjøre 4 mill. kroner som en engangsutgift i 2022.

Merutgiftene i 2022 er hensyntatt i budsjettforslaget, se Prop. 1 S (2021–2022) Barne- og familiedepartementet.

I punkt 8 foreslår departementet at stønadsperioden for kontantstøtte reduseres med en måned. I Prop. 1 S Tillegg 1 (2021–2022) er det lagt til grunn at forslaget vil gi en årlig innsparing i utgifter til kontantstøtte på 152 mill. kroner. Ved en omlegging fra barnehageårets oppstart, vil innsparingene i utgifter til kontantstøtte være 102 mill. kroner. Videre er det lagt til grunn at forslaget vil medføre merutgifter til administrasjon og systemendringer i NAV. Endringen vil også innebære omlegging av rapporteringsrutinene for kontantstøtten. Departementet anslår at forslaget vil medføre 6,5 mill. kroner i samlede merutgifter til administrasjon det første året, deretter 6 mill. kroner i påfølgende år.

10 Merknader til de enkelte bestemmelsene i lovforslaget

10.1 Endringer i folketrygdloven

Til § 14-9 sjette ledd

Nytt fjerde punktum fastsetter at faren har rett til å ta ut inntil 10 stønadsdager i forbindelse med fødselen. Dagene kan tas ut før og/eller etter fødselen. *Nytt femte punktum* presiserer at de 10 dagene faren kan ta ut i forbindelse med fødselen inngår i perioden faren ellers har rett til. Fars rett til foreldrepenger vil avhenge av om også mor har opptjent rett til foreldrepenger og av hvor mange barn paret får. De generelle reglene om stønadsperiodens lengde og deling av perioden mellom foreldrene går fram av § 14-9 og § 14-14. Se omtale i punkt 5.3.

Til § 14-10 første ledd

I *femte punktum* er det fastsatt et nytt unntak fra bestemmelsen i fjerde punktum om at faren ikke kan ta ut foreldrepenger i de første 6 ukene etter fødselen. Unntaket gjelder der bare faren fyller vilkårene for rett til foreldrepenger. Unntaket gir faren mulighet til å ta ut foreldrepenger i forlengelsen av de 10 stønadsdagene han kan ta ut i forbindelse med fødselen, se § 14-9 sjette ledd nytt fjerde og femte punktum og § 14-10 første ledd nytt sjette punktum.

I *nytt sjette punktum* er det fastsatt at faren kan ta ut 10 dager med foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Regelen omfatter alle fedre som har opptjent rett til foreldrepenger. Regelen innebærer at faren kan ta ut foreldrepenger før fødselen og i de første 6 ukene etter fødselen som ellers er forbeholdt moren.

Se nærmere omtale i punkt 5.3.

Til § 14-10 tredje ledd

I *nytt tredje, fjerde og femte punktum* er det fastsatt unntak fra bestemmelsen i andre punktum om at stønadsdager som ikke er tatt ut, faller bort når stønadsperiode for nytt barn starter. Unntaket gjelder der foreldrene får barn med 48 ukers

mellomrom eller mindre. I slike tilfeller har en kvinne som føder, rett til å ta ut 22 stønadsuker før eller etter fødsel. Adoptivmødre har rett til å ta ut 8 stønadsuker. Fedre har også rett til å ta ut 8 stønadsuker. Det samme gjelder for medmødre, jf. barneloven § 4 a som fastsetter at regler i lov eller forskrift som gjelder om eller for en far, gjelder på samme vis om eller for en medmor. Når foreldrene har fått tatt ut disse ukene, faller resten av stønadsdagene som ikke er tatt ut innenfor 48 uker bort etter hovedregelen i andre punktum. Se nærmere i punkt 6.3.

Til § 14-10 sjette ledd

I *andre punktum* er det fastsatt et nytt unntak fra bestemmelsen i første punktum om at foreldrenes samtidige uttak av foreldrepenger ikke kan overstige 100 prosent av valgt sats. Unntaket gjelder der faren tar ut 10 dager med foreldrepenger i forbindelse med fødselen. Regelen omfatter alle fedre som har opptjent rett til foreldrepenger. Se nærmere i punkt 5.3.

Til § 14-14 tredje ledd

Nytt første punktum fastsetter at faren uten hinder av vilkårene i § 14-13 kan ta ut foreldrepenger i 8 uker. Det betyr at en far som har opptjent rett til foreldrepenger, kan ta ut 8 uker med foreldrepenger selv om mor ikke fyller kravene til aktivitet i § 14-13. Det er heller ikke krav til aktivitet hos mor hvis far utsetter uttaket. Se omtale i punkt 4.3.

10.2 Endring i kontantstøtteloven

Til § 8 første ledd

Reglene om støtteperiode endres slik at kontantstøtte ytes til og med kalendermåneden før rett til kontantstøtte faller bort. Dermed utbetales kontantstøtte til og med kalendermåneden før barnet begynner i barnehage. Hvis barnet for eksempel begynner i barnehage i august, utbetales kontantstøtten til og med juli måned.

10.3 Ikrafttredelsesbestemmelsen

Bestemmelsen sier at loven skal gjelde fra den tid Kongen bestemmer og at Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid. Departementet legger opp til at endringene i

folketrygdloven skal tre i kraft 2. august 2022 og at de skal omfatte barn født eller adoptert denne datoen eller senere. Departementet legger opp til at endringen i kontantstøtteleven skal tre i kraft 1. august 2022. Departementet gis myndighet til å fastsette overgangsregler i forskrift.

Endringer i folketrygdloven mv. (styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.)

Barne- og familiedepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i folketrygdloven mv. (styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven mv. (styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven mv. (styrking av fedres rett til foreldrepenger mv.)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 14-9 sjette ledd nye fjerde og femte punktum skal lyde:

Faren kan likevel ta ut inntil 10 stønadsdager (2 uker) i forbindelse med fødselen. Disse 10 dagene inngår i perioden som faren ellers har rett til, se paragrafen her og § 14-14.

§ 14-10 første ledd femte punktum og nytt sjette punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel ikke der bare faren fyller vilkårene for rett til foreldrepenger, se § 14-14, eller utvidelsen ved flerbarnsfødsler, se § 14-9 fjerde ledd. Faren kan ta ut inntil 10 stønadsdager (2 uker) i forbindelse med fødselen, se § 14-9 sjette ledd.

§ 14-10 tredje ledd nye tredje, fjerde og femte punktum skal lyde:

Hvis foreldrene får barn med 48 ukers mellomrom eller mindre, kan likevel en kvinne som føder barn, ta ut 22 stønadsuker før eller etter fødsel. En kvinne som adopterer barn, skal i slike tilfeller ha rett til å ta ut 8 stønadsuker. En far skal i slike tilfeller ha rett til å ta ut 8 stønadsuker.

§ 14-10 sjette ledd andre punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel ikke der faren tar ut inntil 10 stønadsdager (2 uker) i forbindelse med fødselen, se § 14-9 sjette ledd, utvidelsen ved flerbarnsfødsler eller ved adopsjon av flere barn samtidig, se § 14-9 fjerde ledd eller ved uttak av kvotene, se § 14-12 annet ledd.

§ 14-14 tredje ledd skal lyde:

Faren kan uten hinder av vilkårene i § 14-13 ta ut foreldrepenger i 40 stønadsdager (8 uker). Faren kan uten hinder av vilkårene i § 14-13 ta ut foreldrepenger i samme antall stønadsdager som fedrekvoten, se § 14-12 første ledd, hvis moren mottar uføretrygd fra folketrygden.

II

I lov 26. juni 1998 nr. 41 om kontantstøtte til småbarnsforeldre (kontantstøtteloven) gjøres følgende endring:

§ 8 første ledd skal lyde:

Kontantstøtte ytes fra og med kalendermåneden etter at rett til kontantstøtte inntreer, til og med den kalendermåned før rett til kontantstøtte faller bort. Kontantstøtte ytes likevel ikke lenger enn til og med kalendermåneden før barnet fyller 2 år.

III

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid. Endringene i folketrygdloven gjelder barn der fødselen eller omsorgsovertakelsen skjer på ikrafttredelsesdatoen eller senere.
2. Departementet kan i forskrift gi nærmere overgangsregler om endringene i kontantstøtteloven.

